

ня кажучы пра навейшыя генэрацыі брэжнеўска-гарбачоўскага і лукашэнкаўскага часоў. У кніжцы „За кіпучай чэкіскай работай“ я даў некаторыя прозьвішчы і мянушкі памагатых катаў. За некалькімі выключэньнямі, ні самі яны, ні іхныя дзеці асабліва не пакрыўдалі. Рэакцыя грамадства — вяла-абыякавая.

Тыя, каму гэта баліць, у большасьці сваёй сьпяць у безыменных магілах Курапатаў, Поўначы і Сібіру. Не забудземся пра іх.

Таварыш

Алена Ціхановіч

Са словам *таварыш* згадваеш пераменлівасьць моды: так бывае і ў лексыконе.

Асабліва зацёрся „*таварыш*“, калі стаў адзіным унівэрсальным зваротам да людзей усіх станаў. Гэта быў савецкі тытул роўнасьці, знак таго, што няма ні паноў, ні шляхты — усе *таварышы*. Напачатку ў гэтым быў новы смак і новы шык. Гэта было рамантычна. Паэтычна. Толькі ў Купалы гэта было „мой мілы *таварыш*, мой лётчык“, а бальшавіцкі трыбун Маякоўскі ўжо зьвяртаўся да новага ўдзельніка грамадзкага дыялёгу: „Ваше слово, *товарищ* маузер“.

Жанчыны таксама былі *таварышамі*. Зварот „*таварыш* Сакалоўская“ ўспрымаўся, як сама Сакалоўская ўва ўборы мужчынскага пахрою.

Але кожны новы пінжак некалі становіцца старамодным. Яго даношваюць хіба тыя, каму ён асабліва дарагі. Ці — каму недаспадобы новае.

Памятаю, у час актыўнага вяртаньня да словаў спадар/спадарыня Янка Брыль падзяліўся са мною: хай сабе вяртаюцца, але навошта ж на „*таварыша*“ нападаць? Яго нельга выціснуць зусім. Пісьменьнік згадаў, што ў жывой народнай мове, у адрозьненьне ад афіцыйнай традыцыі, гэтае слова мае і жаночы род — *таварышка*, і дзеяслоўную форму — *мы зь ім таварышум*.

Сённяя *таварыш* у савецкім пахроі, як слова-зварот, адыходзіць. Вяртаецца яго дасавецкі сэнс. Нагадаю, карань гэтага слова „*тавар*“ мае цюрскае паходжаньне. Адаўна ўсе тыя, што мяняліся таварам, мелі да яго супольнае дачыненне і ўвогуле супольную справу, былі й застаюцца *таварышамі*...

Талака

Рыгор Бардулін

Цёплае слова. Наскае, даўнае. *Талака* — гэта сумесная праца, добраахвотная ў сваёй аснове. *Талакой* будаваліся беларусы. *Талакой* жалі й касілі. Песьня нагадвала гаспадару пра пачастунак:

Талачу, талачу — не талочыцца,
Не даюць гарэлкі — выпіць хочацца.

Гэта пра *талачу* вясёлыя выслоўі: згаварыўшыся й бацьку забіць можна; усім кагалам і бацька з жыгалам.

Горад *Талачын* на Беларусі ў гонар *талачкі* — *талакой*, відаць, узводзіўся.